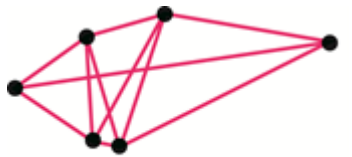

Executivagentur Bildung, Audiovisuelles und Kultur

TRANSSTAR EUROPA

TransStar: Raising transcultural, digital and multitranslational competences

Final Report

Public Part

530880-LLP-1-2012-1-DE-KA2-KA2MP

Streszczenie

Projekt *TransStar Europa* łączy ze sobą kultury, literaturę oraz osoby z ośmiu państw europejskich i wspiera aktywnie udział tzw. małych języków w obszarze europejskim. Wykorzystuje przy tym różne *stake holder* i płaszczyzny działania. Projekt *TransStar Europa* przyczynił się do powstania sieci multiplikatorów, którzy będą działać w obszarze kultury, literatury i języka. 50-ciu początkujących managerów kultury było szkolonych podczas licznych warsztatów, spotkań, seminariów *online* oraz dzięki indywidualnemu wsparciu mentorów w obszarze przekładu literackiego i międzynarodowego zarządzania kulturą. Ponadto uczestniczyli oni również aktywnie przy organizacji i realizacji imprez publicznych, mających na celu popularyzację tzw. małych języków i literatur.

TransStar Europa zacieśnia kontakty pomiędzy europejskimi instytucjami w obszarze wymiany literackiej oraz przekładu literackiego. Wypracowane w ramach projektu kursy pilotażowe, dotyczące przekładu literackiego i międzynarodowego zarządzania kulturą, bazujące na efektach wypracowanych podczas warsztatów i seminariów doskonalenia zawodowego, przyczyniają się do profesjonalizacji przekładu literackiego z i na tzw. małe języki. Dzięki temu zarządzanie kulturą zyska szerszy, międzynarodowy wymiar.

TransStar Europa wspiera transkulturową wymianę idei w Europie. W ciągu trzech lat w ramach projektu odbyło się ponad 40 imprez dostępnych dla szerokiej publiczności, związanych tematycznie z literaturą, jej przekładem oraz z pozycją tzw. małych języków w Europie. Imprezy te odbyły się w 15 miastach Europy. Dzięki temu, w ramach projektu *TransStar Europa*, przy wykorzystaniu różnorodnych formatów, uwrażliwiono opinię publiczną na podobieństwa i różnice występujące w kulturach europejskich, co przyczyni się niewątpliwie do rozbudzenia świadomości europejskiej.

W ramach projektu *TransStar Europa* zostały zaprezentowane nowe teksty pisarzy europejskich, jak również aktualne wyniki badań translatorskich i transkulturalnych. Dwa tomy naukowe, pięć antologii zawierających przekłady tekstów oraz premierowe tłumaczenie powieści Ernsta Haffnera *Blutsbrüder* na język chorwacki – wszystko to jest przyczynkiem do upowszechnienia literatury europejskiej i zachęca do ponadnarodowego, historycznego, kulturowego i społecznego dialogu.

Projekt *TransStar Europa* został zainicjowany na Uniwersytecie im. Eberharda Karla w Tybindze, i zrealizowany przy współpracy z takimi ośrodkami naukowymi jak Uniwersytet w Pradze, Uniwersytet Łódzki, Biuro Literackie we Freiburgu (obecnie Dom Literatury w Stuttgarcie), Collegium Bohemicum w Usti nad Labem, Villa Decius w Krakowie, Uniwersytet w Ljublanie, Uniwersytet w Zagrzebiu, Instytut Goethego w Kijowie oraz Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki w Kijowie. Podczas codziennej pracy w projekcie członkowie zespołu reprezentujący ww. instytucje nawiązali ścisłą współpracę, która przekłada się również na współpracę między reprezentowanymi przez nich instytucjami. Dzięki tej intensywnej wymianie starano się zapobiec marginalizacji w postrzeganiu poszczególnych kultur i literatur. Szczególnie wartościowe podczas tej współpracy okazało się wieloletnie doświadczenie poszczególnych partnerów uniwersyteckich na polu badań nad transkulturowymi przestrzeniami oraz dydaktyzacją przekazywanych treści. Partnerzy reprezentujący instytucje zajmujące się promocją literatury i kultury, jako eksperci od postrzegania kultur i literatur w konkretnych przestrzeniach geograficznych, wnieśli do

---

projektu wartościowe doświadczenie w zakresie międzynarodowego zarządzania kulturą oraz organizacji eventów kulturalnych. Ta różnorodność przyczyniła się do sukcesu projektu.

Spis treści

1. Cele projektu	5
2. Koncepcja projektu	6
3. Efekty projektu	9
4. Partnerstwa	14
5. Plany na przyszłość	17
6. Wkład w politykę UE	19

1. Cele projektu

Od kilku lat w procesie jednoczenia się Europy daje się zauważyć stagnację. Wprawdzie w latach 2004 i 2007, w ramach rozszerzenia Unii Europejskiej, w jej skład weszły formalnie nowe państwa, jednak proces ich integracji nie został jeszcze zakończony. Niejednokrotnie państwa Europy Środkowowschodniej i Południowej nie są postrzegane z należytą im uwagą. Projekt *TransStar Europa* miał w zamyśle przyczynić się do upowszechnienia wymiany pomiędzy tymi mniejszymi językami i kulturami, przekazać społeczeństwu europejskiemu różnorodną wiedzę o tych państwach oraz, przy pomocy rozmaitych imprez, zainicjować dialog społeczny, a poprzez to pomóc obalić stereotypy.

TransStar Europa realizował wieloperspektywiczny cel, który skierowany był do pięciu różnych grup docelowych. Projekt w zamyśle miał wesprzeć w edukacji tych studentów i tzw. *young professionals* z ośmiu państw europejskich, którzy w momencie rozpoczęcia projektu znajdowali się na etapie orientacji zawodowej, tak aby mogli w przyszłości zostać profesjonalnymi tłumaczami literatury i menadżerami kultury. Projekt miał dać im okazję do sprawdzenia się podczas wykonywania różnych zadań z zakresu popularyzacji kultury oraz wspierać ich aktywnie podczas tworzenia międzynarodowej sieci promotorów kultury. Doskonalenie w dziedzinie przekładu literackiego i zarządzania kulturą miało być w zamyśle realizowane poprzez uczestnictwo w seminariach i zajęciach warsztatowych, prowadzonych przez uznanych, profesjonalnych tłumaczy literatury oraz menadżerów kultury, co miało nadać tym zajęciom praktyczny wymiar. W rezultacie tych zakrojonych na szeroką skalę szkoleń i praktyk, uczestnicy mieli zostać przygotowani do tego, aby w przyszłości pracować jako osoby zajmujące się wymianą kulturową w Europie.

Celem projektu było wypracowanie modułu tłumaczeń literackich w oparciu o omawiane podczas warsztatów problemy, pojawiające się w pracy nad przekładem literackim. Moduł mógłby zostać wprowadzony do programów nauczania na Uniwersytetach biorących udział w projekcie, ale również w innych ośrodkach edukacyjnych. Odnotowane podczas tłumaczeń kwestie problematyczne miały zostać usystematyzowane i opatrzone przykładami ich rozwiązania, tak aby mogli z nich skorzystać w przyszłości docenci prowadzący kursy i warsztaty na temat przekładu literackiego.

Ponadto organizatorzy projektu chcieli dotrzeć w państwach zaangażowanych w projekt do szerokiego grona osób zainteresowanych literaturą, które poprzez liczne imprezy kulturalne, ale i publikacje, miały zostać zachęczone do lepszego poznania swoich europejskich sąsiadów, mogły poznać nowych pisarzy oraz poprzez literaturę nabyć wiedzę o kulturze państw sąsiedzkich. Ważnym aspektem miała być przy tym promocja tzw. mniejszych języków europejskich.

Celem Konsorcjum było nie tylko to, aby projekt zakończył się sukcesem, ale również, aby podczas jego realizacji partnerzy mogli nawzajem skorzystać ze swoich doświadczeń i kompetencji. Ważnym aspektem było poznanie warunków instytucjonalnych panujących w poszczególnych państwach oraz nabycie komplementarnych umiejętności: partnerzy uniwersyteccy mieli korzystać z praktycznych doświadczeń instytucji promujących kulturę a instytucje te z kolei powinny w zamyśle projektu zapoznać się z teoretycznymi aspektami dotyczącymi obszarów ich działalności. Najważniejszym celem dla wszystkich partnerów w projekcie było nawiązanie nowych kontaktów w Europie.

2. Koncepcja projektu

Podczas realizacji projektu wykorzystano wieloperspektywiczną koncepcję, której główne punkty to:

1. Szkolenia i doradztwo dla przyszłych promotorów kultury (wspieranie multiplikatorów)
2. Działania na rzecz promocji tzw. małych języków i ich kultur

1. Szkolenia i doradztwo dla przyszłych promotorów kultury

W wyniku dwuetapowego postępowania rekrutacyjnego wybrano łącznie 50-ciu studentów i tzw. *young professionals* z ośmiu państw europejskich, których następnie przydzielono do odpowiedniej, dwujęzycznej grupy projektowej. Grupy te składały się z pięciu uczestników i były objęte opieką mentora, odpowiedzialnego za prowadzenie warsztatów. Prowadzący warsztaty to tłumacze literatury z wieloletnim doświadczeniem zawodowym. Dla każdej pary języków stworzono odpowiednią grupę tandemową, tak aby grupy te mogły się wzajemnie wspierać w kwestiach problemów, powstałych podczas prac nad przekładem.

W trakcie realizacji projektu odbyły się trzy spotkania warsztatowe dla każdej z grup. Ponadto grupy uczestniczyły też w spotkaniach realizowanych *on-line*, których celem była analiza bieżących postępów w pracy nad tłumaczeniami. Celem spotkań warsztatowych było doskonalenie kompetencji przyszłych promotorów kultury w zakresie przekładu literackiego; ich uczestnicy mieli możliwość wspólnej pracy nad przekładem wybranych tekstów literackich. Oprócz tej pracy, która przebiegała głównie w tandemowych grupach językowych, w projekcie zostały przewidziane również spotkania o charakterze ogólnym, w których uczestniczyły wszystkie grupy. Ponadto uczestnicy projektu byli zobowiązani do indywidualnej pracy nad przekładem wybranych tekstów, jednak i w tym przypadku mogli liczyć na wsparcie mentora danej grupy, czy innych jej członków.

*Warsztat grupy słoweńsko-niemieckiej,
Graz, jesień 2013*

Oprócz doskonalenia umiejętności przekładu literackiego, w ramach projektu odbyły się dwa zjazdy wszystkich jego uczestników i osób zaangażowanych w jego realizację. Podczas tych spotkań uczestnicy odbyli szkolenia z zakresu zarządzania kulturą. Były one prowadzone przez profesjonalnych menadżerów kultury, którzy pochodzili z państw objętych projektem.

Warsztat na temat prezentacji i moderowania dyskusji, Stuttgart 2014

W drugiej części projektu przyszli multiplikatorzy byli intensywniej angażowani w przygotowywanie imprez kulturalnych dla szerokiego grona osób zainteresowanych tematyką projektu. Brali oni udział w tworzeniu koncepcji tego typu imprez, zapraszali gości, przygotowywali własne występy i prezentowali wyniki swojej pracy. I tak Yulia Mykytjuk i Anja Wutej przygotowały pantomimę na temat tłumaczeń literackich, która została odegrana przed publicznością podczas finałowego eventu projektu *TransStar* w październiku 2015 w Berlinie. Tam też Irena Smodiš wygłosiła referat o „europejskich życiorysach”. Podczas ostatniego etapu projektu niektórzy uczestnicy sami organizowali i przeprowadzali imprezy kulturalne. Do takich imprez należy chociażby czytanie czeskiej literatury w tłumaczeniu na język niemiecki w „kulturalnym pociągu” kursującym na trasie Regensburg – Pilzen. Impreza została przygotowana przez Martinę Lisę, Martina Mutschlera und Danielę Pusch i zrealizowana we wrześniu 2015 r.

[zdjęcie „kulturalny pociąg”]

Projekt miał w zamyśle podwyższyć kwalifikacje jego uczestników w obszarze technik cyfrowych. Po tym jak członkowie Konsorcjum wzięli udział w oferowanym w ramach programu ‘nauka przez całe życie’ szkoleniu na temat *digital literacy*, mogli przekazać zdobytą tam wiedzę uczestnikom projektu. Została ona przez nich wykorzystana podczas tworzenia strony internetowej projektu oraz profilu na Facebooku. Uczestnicy projektu aktualizowali stronę i profil, umieszczając tam informacje o planowanych wydarzeniach i

uzupełniając comiesięcznymi wpisami rubrykę „Tłumacz miesiąca”. Ponadto uczestnicy projektu byli odpowiedzialni za pojawiające się na stronie sprawozdania z przeprowadzonych imprez kulturalnych. Odbili zatem również szkolenie z promocji projektu.

Prowadzący warsztaty oraz członkowie Konsorcjum również byli zaangażowani w przygotowywanie imprez kulturalnych. Prowadzili wieczory autorskie, moderowali dyskusje lub też prezentowali podczas swoich wystąpień wybrane aspekty przekładu literackiego.

2. Działania na rzecz promocji tzw. małych języków i ich kultur

Po doświadczeniach zebranych w pierwszym półroczu projektu, Konsorcjum stwierdziło, że uwzględnione w opisie projektu działania na rzecz promocji projektu są niewystarczające, aby dotrzeć do szerokiego grona publiczności zainteresowanej literaturą. Dlatego podjęto decyzję o realizacji w ramach projektu *TransStar* cyklicznego eventu pt.: „*Tłumaczeniowa Kostka Rubika – sześć odsłon europejskiej literatury i jej przekładu*”. Celem przedsięwzięcia była promocja w europejskiej przestrzeni publicznej tzw. małych języków i literatur oraz przekładu literackiego, przy pomocy licznych, przeznaczonych dla europejskiej publiczności wydarzeń kulturalnych. Na „*Tłumaczeniową Kostkę Rubikę*” składał się szereg imprez związanych z przekładem literackim, które odbywały się w czterech, spośród ośmiu uczestniczących w projekcie państw. W ramach tych imprez organizowane były spotkania autorskie, dyskusje czy performance, podczas których analizowano i eksponowano przy wykorzystaniu różnych środków artystycznego wyrazu, zagadnienia związane z tłumaczeniem literatury. W eventach tych, oprócz uznanych artystów, uczestniczyli również młodzi, początkujący pisarze oraz uczestnicy projektu *TransStar*.

Oprócz imprez publicznych wykorzystywano również inne sposoby promocji tzw. małych języków i powstających w nich utworów literackich. Członkowie Konsorcjum regularnie uczestniczyli w licznych, organizowanych przez ich instytucje, konferencjach, gdzie prezentowali projekt *TransStar*. Ponadto regularnie publikowany był newsletter, informujący o podejmowanych w ramach projektu inicjatywach, publikacjach (zarówno tych klasycznych, jak i elektronicznych) oraz eventach.

Wszelkie informacje o projekcie były umieszczane na stronie internetowej www.transstar-europa.com. Znajdują się tam po pierwsze ogólne informacje o projekcie i osobach zaangażowanych w jego realizację, ale również informacje o planowanych wydarzeniach i sprawozdania z tych już zrealizowanych. Po drugie uczestnicy projektu, w rubryce „Tłumacz roku” co miesiąc przedstawiali sylwetkę wybranego, europejskiego tłumacza literatury, dzięki czemu powstał kolorowy kalejdoskop europejskich tłumaczy literatury. Po trzecie znajdujący się pod adresem <http://transstar-europa.com/category/blog/> blog dostarczał teoretycznych i praktycznych informacji związanych z przekładem literatury. Na stronie znajdziemy również informacje o współczesnych pisarzach oraz najnowszych aspektach życia literackiego państw objętych projektem. W ramach projektu prowadzona jest również strona na Facebooku, gdzie również można znaleźć informacje na temat podejmowanych w ramach projektu aktywności, najnowsze wiadomości ze świata literatury i jej przekładu oraz informacje o rozpisywanych konkursach czy stypendiach branżowych, dotyczących zarówno tłumaczenia tekstów literackich, jak i promocji literatury w poszczególnych państwach projektu. Profil znajduje się pod adresem <https://www.facebook.com/pages/Transstar-Europa/566118766746461?fref=ts>.

3. Efekty projektu

Celem projektu było szkolenie 50-ciu studentów i tzw. *young professionals* z ośmiu państw europejskich w zakresie przekładu literatury i promocji kultury, zaangażowanie ich w proces tworzenia i realizacji imprez kulturalnych oraz, przy wykorzystaniu mediów digitalnych, stworzenie im okazji do nabycia doświadczeń w zakresie promocji projektu.

Wszystkie przewidziane w planie projektu szkolenia – trzy warsztaty, dwa zjazdy wszystkich uczestników projektu, praca z mentorem i spotkania warsztatowe na skype zostały zrealizowane. Uczestnicy projektu pracowali nad własnymi tłumaczeniami tekstów literackich, które następnie prezentowali szerokiej publiczności i publikowali w antologiach, wydanych w poszczególnych krajach uczestniczących w projekcie.

Zarówno warsztaty, jak i zjazdy wszystkich uczestników projektu składały się w zamyśle z dwóch elementów. Część metodyczna obejmowała pracę nad przekładem podczas zajęć warsztatowych wspólnie z innymi członkami danej grupy językowej oraz ich mentorem, natomiast część publiczna, przeznaczona dla szerokiego grona odbiorców, zawierała jedno, lub więcej, wydarzenie kulturalne, związane tematycznie z tłumaczeniem literatury i promocją kultur tzw. małych języków. Dla uczestników oznaczało to z jednej strony możliwość poznania młodych, ale i tych doświadczonych pisarzy z różnych państw europejskich, oraz zapoznania się z tamtejszymi rynkami literatury, z drugiej strony mogli oni aktywnie uczestniczyć przy tworzeniu licznych imprez kulturalnych. Możliwość tę dawał im projekt „*Tłumaczeniowa Kostka Rubika – sześć odston europejskiej literatury i jej przekładu*”, który stanowił uzupełnienie do projektu *TransStar Europa*, i był skierowany do szerokiego grona odbiorców. Podczas „*Tłumaczeniowej Kostki Rubika*” w Stuttgarcie wystąpili niemieccy, słoweńscy i ukraińscy uczestnicy projektu i zaprezentowali fragmenty tłumaczonych samodzielnie tekstów. Podczas „*Tłumaczeniowej Kostki Rubika*” w Ljublanie członkowie grupy niemiecko-słoweńskiej byli zaangażowani w przygotowanie koncepcji programu imprezy, organizację eventów oraz udział w nich. Jedna z uczestniczek moderowała wieczorny program, podczas którego inni członkowie grupy odczytywali własne tłumaczenia.

Niemiecka poetka Elke Erb (po prawej) i autorka przekładu na język czeski Katka Ringesová, Foto © gezett

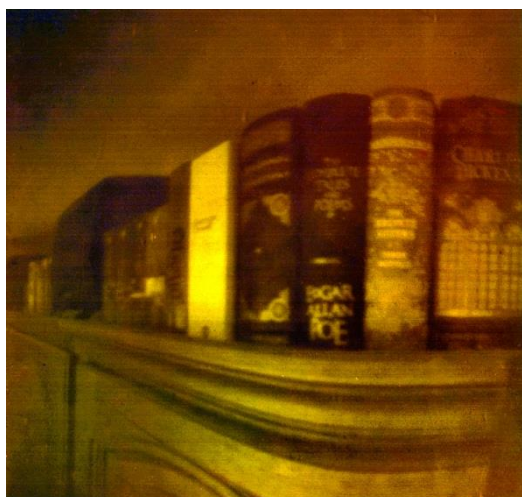
„*Tłumaczeniowa Kostka Rubika*” w Berlinie została przygotowana i zrealizowana przez liczne grono uczestników projektu *TransStar*. Oprócz wspomnianej już pantomimy, tłumaczki pracowały wspólnie z niemiecką poetką Elke Erb nad przekładem jej wierszy na pięć reprezentowanych w projekcie języków. Martina Lisa, Martin Mutschler und Katka Ringesová

zaprezentowały performance, na który składała się czeska poezja w ich tłumaczeniu. Grupa ukraińsko-niemiecka przedstawiła interlinearne tłumaczenie wierszy Hryhoryja Semenchuka, które następnie zostały opracowane i zaprezentowane przez Ulrike Almut Sandig podczas wspólnego koncertu obojga twórców.

Pantomima: Anja Wutej (Berlin) und Yulia Mykytyuk (Lwów), Foto © gezett

Uczestnicy projektu brali udział w promocji małych języków europejskich. W przedsięwzięciu o nazwie *Camera Obscura – miejsca przekładu literatury*, fotografowali przy wykorzystaniu techniki fotografii otworkowej wybrane miejsca, które w ich odczuciu związane jest z miejscem powstawania przekładu literackiego. Do zrobionych w ten sposób zdjęć dołączali krótkie eseje w swoich ojczystych językach, które następnie były tłumaczone przez członków grupy tandemowej na język partnera. Powstałe w ten sposób dwujęzyczne obrazowo-tekstowe kompozycje, zostały opublikowane w formie plakatów. Powstałą w ten sposób wystawę pokazano w miastach związanych z projektem *TransStar* (Kijów, Ljubljana, Tybinga). Poniżej zdjęcie Janko Trupeja (Ljubljana) i Constanze Aka (Berlin)

Nie tylko uczestnictwo w zajęciach warsztatowych i szkoleniach stanowiło ważną część projektu. Równie ważna była współpraca z pisarzami. Oprócz wspomnianych już tłumaczeń na potrzeby imprez kulturalnych, uczestnicy przygotowali również tłumaczenie na potrzeby wielojęzycznego udźwiękowienia opowiadania pt.: „Słona woda” autorstwa Ulrike Almut

Sandig. Opowiadanie zostało przetłumaczone na wszystkie pięć języków występujących w projekcie. Powstało również tłumaczenie video-poezji Kateryny Babkiny do wierszy współczesnych poetów ukraińskich.

Wszyscy uczestnicy projektu przyczynili się ponadto do promocji projektu wśród szerokiego grona odbiorców. Co miesiąc, w rubryce „Tłumacz miesiąca” pojawiała się prezentacja sylwetki wybranego tłumacza literatury z uczestniczących w projekcie państw. Ponadto przygotowywali oni sprawozdania z przeprowadzonych eventów kulturalnych, które również były publikowane na stronie internetowej projektu.

Każdy uczestnik projektu przygotował przynajmniej jedno, spełniające wymogi profesjonalnej publikacji, tłumaczenie, które ukazało się w antologii wydawanej w danym państwie. Pięcioro uczestników projektu stworzyło zespół redakcyjny i wydało wspólnie antologię zatytułowaną „*Opowiadanie historii. Teksty z siedmiu krajów*” zawierającą tłumaczenia tekstów literackich na język niemiecki. Pod koniec projektu były widoczne już pierwsze efekty szkoleń multiplikatorów, więcej na ten temat w rozdziale „Plany na przyszłość”.

Dla instytucji ważne są następujące wyniki pracy nad projektem: W okresie trwania projektu wypracowano *Curriculum* studiów drugiego stopnia na kierunku: Przekład literacki. Opracowany program może zostać realizowany zarówno na uczestniczących w projekcie uczelniach wyższych, jak również w innych instytucjach. Ponadto powstał kurs pilotażowy „*Wprowadzenie do tłumaczeń literackich*”, który może być wykorzystany w programie studiów filologicznych, aby przybliżyć studentom zagadnienie przekładu literackiego. Opracowano również kurs pilotażowy „*Międzynarodowa promocja kultury*”, zawierający podstawy zarządzania kulturą, przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych państw realizujących projekt. Może on być realizowany zarówno w ramach kształcenia filologicznego, jak i na kierunkach związanych tematycznie z promocją kultury, naukami ekonomicznymi czy stosunkami międzynarodowymi, nie tylko na uczelniach wyższych, ale również w ramach edukacji pozauniwersyteckiej, oferowanej przez stowarzyszenia i inne instytucje użyteczności publicznej. Powstał również zamysł realizacji szkoły letniej. Wniosek o dofinansowanie tego przedsięwzięcia zostanie złożony w przyszłym roku. Ważnym efektem projektu dla instytucji jest powstały tom naukowy pt.: *Krajobrazy tłumaczeń literackich. Tematy i twórcy przekładów literackich w Europie Wschodniej i Środkowej*, który zawiera teksty z zakresu badań nad przekładem literackim. Tom zawiera panoramiczny przegląd literackich krajobrazów w Niemczech, Czechach, Słowenii, Polsce, Chorwacji i na Ukrainie. Znajdują się tu wartościowe dla różnego typu instytucji wskazówki dotyczące tendencji w rozwoju literatury oraz instytucjonalizacji przekładu literackiego w ww. państwach.

Uczestnicząc w realizowanych w ramach projektu imprezach kulturalnych, przedstawiciele różnego typu instytucji mogli poznać nowych pisarzy i literaturę zaangażowanych w projekt państw. Na stronie internetowej projektu mogli oni znaleźć szczegółowe opisy eventów, jak również, korzystając z profilu na Facebooku, pozyskać informacje na temat zrealizowanych i planowanych imprez.

Liczne instytucje, jak na przykład Traduki, Warsztat Literacki w Berlinie, słoweńska agencja księgarska Jak, Instytuty Goethego w Krakowie i w Pradze, Czasopisma Lichtungen i Schreibeheft zostały zaangażowane w projekt poprzez organizację wykładów, imprez, czy realizację publikacji. Ich przedstawiciele przyczynili się do sukcesu projektu swoją wiedzą i

doświadczeniem organizacyjnym, ale również sami odnieśli korzyści nawiązując kontakty z nowymi autorami i poznając przyszlých managerów kultury.

W bardzo dużym stopniu zyskała na realizacji projektu publiczność zainteresowana literaturą europejską, jak również osoby, które w związku z wykonywanym zawodem migrują w ramach Europy. Są to jedne z grup docelowych, do których również kierowane były podejmowane w ramach projektu działania. W sumie, do osób z tych grup docelowych skierowano w piętnastu miastach europejskich ponad 40 imprez kulturalnych, między innymi były to – wieczór autorski z niemiecko-japońską pisarką Yoko Tawada w Krakowie, niemiecko-ukraiński koncert w wykonaniu Ulrike Almut Sandig i Hryhoryja Semenchuka w Kijowie, Lwowie i Berlinie, słoweńsko-polsko-czeski wieczór poezji w Berlinie, prezentacja video-poezji w wykonaniu Kateryny Babkiny w Lipsku oraz dyskusja z udziałem pisarza Jana Faktora w Pradze. Ponadto dla szerokiego grona publiczności przeznaczona była wystawa zatytułowana *Camera Obscura – miejsca przekładu* – zrealizowana w Kijowie, Ljubljanie i Tybindze w klasycznej formie, z wykorzystaniem plakatów, oraz w formie cyfrowej, jako projekcja w Stuttgarcie, Pradze i Lipsku. Podobnie było w przypadku wielojęzycznej instalacji opowiadania pt.: „Słona woda” Ulrike Almut Sandig w Stuttgarcie, którą zainteresowana publiczność mogła wysłuchać podczas eventu lub też otrzymać w formie CD.

Star & TransStar: Ulrike Almut Sandig i Hryhoryj Semenchuk (niemiecko-ukraiński koncert, po lewej), Stefan Heck i Constanze Aka (niemiecko-ukraiński wieczór autorski, po prawej), Berlin, 2015, Foto: © gezett

Ponadto dla szerokiego grona odbiorców zainteresowanych literaturą przeznaczone były, powstałe w wyniku realizacji projektu antologie przekładów literackich: *Pet poti do prevoda* (słoweńsko/niemiecka), *Geschichte(n) erzählen* (niemiecka), *Usi inshi* (ukraińska), *Der erste Schnitt* (polsko/niemiecka) i tłumaczenie powieści *Blutsbrüder* Ernsta Haffnera na język chorwacki. Dzięki tym publikacjom czytelnicy mogli poznać nowych, dotychczas mało popularnych pisarzy. Na potrzeby wspomnianych antologii przetłumaczono m. in. teksty takich autorów jak Sudabeh Mohafez na j. polski, słoweński i ukraiński, Felicitas Hoppe i Svenja Leiber na j. ukraiński i polski, Peter Licht na j. słoweński i polski, Zsuzsanna Gahse na j. polski i ukraiński, Lutz Seiler na j. słoweński, Saschko Uschkalow, Miklavž Komelj, Milena Fucimanová, Krzysztof Varga i Veronika Dintinjana na j. niemiecki. Mamy nadzieję, że ta duża ilość przetłumaczonych tekstów literackich przyczyni się do wymiany intelektualnej w Europie.

Ponadto projekt *TransStar* docierał do szerokiego grona zainteresowanych odbiorców poprzez ukazujący się kilka razy w roku newsletter oraz inne teksty publikowane na stronie internetowej projektu i profilu na Facebooku, związane tematycznie z odkryciami literackimi i życiem literackim w poszczególnych krajach uczestniczących w projekcie.

Projekt *TransStar Europa* był dużym wyzwaniem dla Konsorcjum z uwagi na jego kompleksowość. Członkowie Konsorcjum musieli sprostać licznym zadaniom. Należało przygotować warsztaty i imprezy publiczne dla prawie 80-ciu uczestników, trzeba było podolać też zadaniom administracyjnym i księgowym, jak również przygotować publikacje i wypracować założone wcześniej efekty projektu. I wreszcie bardzo ważna była również ciągła komunikacja zarówno między członkami Konsorcjum, jak i osobami prowadzącymi warsztaty, uczestnikami i innymi partnerami w projekcie. Należało również szybko i w adekwatny sposób reagować w momencie, gdy pojawiały się problemy. Konsorcjum brawurowo poradziło sobie ze wszystkimi tymi zadaniami. Wszystkie cztery spotkania członków Konsorcjum, z czego jedno ponadplanowe, wynikające z bieżącego zapotrzebowania, przebiegały w konstruktywnej atmosferze. Wszyscy członkowie Konsorcjum mieli możliwość w każdym momencie wypowiedzieć się na temat projektu, a ich sugestie zawsze były brane pod uwagę. Poszczególni członkowie Konsorcjum mogli korzystać z różnorodnych ofert mających na celu podwyższenie ich kompetencji. I tak przedstawiciele uczelni wyższych zostali przeszkoleni w zakresie zarządzania kulturą i jej promocji; instytucje kultury zyskały, korzystając z szerokiej sieci kontaktów i z doświadczenia naukowego przedstawicieli uczelni wyższych. Dla wszystkich partnerów projekt był bardzo wartościowym przedsięwzięciem jeśli chodzi o nabywanie nowej wiedzy o instytucjonalnej i kulturowej rzeczywistości w uczestniczących w projekcie państwach, jak również w zakresie nabywania nowych doświadczeń w międzynarodowej pracy. Udało się nam, na przestrzeni tych trzech lat, osiągnąć obrane cele i żyć się jako zespół.

Spotkanie członków Konsorcjum w Tybindze, marzec 2013.

W wyniku realizacji projektu powstała sieć kontaktów, łącząca uczestników projektu, mentorów prowadzących warsztaty oraz członków Konsorcjum i przedstawicieli innych, zaangażowanych w projekt instytucji i twórców. Przyczyni się ona w przyszłości do wymiany kulturowej i intensyfikacji procesu jednoczenia się Europy.

4. Partnerstwa

Współpraca w ramach projektu europejskiego *TransStar Europa* obejmowała następujące cztery grupy partnerów:

1. Konsorcjum

Jak już opisano w rozdziale 'efekty projektu', współpraca w ramach Konsorcjum była konstruktywna, partnerska i zorientowana na osiągnięcie obranych wcześniej celów. Partnerzy uczestniczący w projekcie byli bardzo dobrze zmotywowani do przeprowadzenia projektu i pracowali w większości przypadków bez przerwy nad osiągnięciem celów. Połączenie spotkań Konsorcjum, gdzie wszyscy członkowie byli fizycznie obecni, z comiesięcznymi spotkaniami na skype sprawdziło się i przyczyniło do sukcesu projektu. Członkowie zespołu mogli poznać miejsca, w których na co dzień pracują ich koledzy z projektu i zapoznać się z warunkami panującymi w danym państwie. Te zdobyte wrażenia były bardzo ważnym aspektem wymiany europejskiej. To, co zobaczyli, pomogło im we właściwej interpretacji pewnych zachowań czy specyfiki pracy oraz w stworzeniu możliwie pełnego obrazu instytucji partnerskich. Ciągła współpraca na różnych obszarach (koncepcja, administracja, przeprowadzanie imprez kulturalnych, promocja projektu) przyczyniła się do wzmocnienia Konsorcjum jako zespołu, gdzie trudności mogły być przewyżczone dzięki dobrej woli wszystkich zaangażowanych osób. Ważne jest również to, że udało się umożliwić uczestnictwo w projekcie kijowskiemu Uniwersytetowi im. Tarasa Szewczenki, mimo że na Ukrainie nie istniały warunki umożliwiające realizację projektu. Okazało się to możliwe dzięki przeniesieniu zarządzania finansami tego partnera na Uniwersytet w Tybindze,

2. Uczestnicy projektu

Projekt przewidywał, że 50-ciu uczestników z Polski, Czech, Ukrainy, Słowenii, Chorwacji, Niemiec, Austrii i Szwajcarii zostanie przeszkolonych w zakresie przekładu literackiego oraz międzynarodowym zarządzaniu kulturą, tak aby stali się multiplikatorami w tych dziedzinach. Na przestrzeni trzech lat, osoby prowadzące warsztaty oraz członkowie Konsorcjum poznali uczestników, pozostając z nimi przez cały czas w kontakcie. Większość z uczestników, w okresie trwania projektu, albo kończyła studia, albo znajdowała się już na etapie orientacji zawodowej. Stąd też prowadzący warsztaty i członkowie Konsorcjum mogli im towarzyszyć na tej drodze oraz wykorzystując różne, podejmowane podczas projektu aktywności, wskazać im możliwe, przyszłe drogi zawodowe. W przypadku wielu uczestników projektu zarysował się podczas tych trzech lat wyraźny profil zawodowy. Większość z nich aktywnie wykorzystywała zaoferowane im możliwości doskonalenia zawodowego, inni przyjęli raczej postawę roszczeniową, która świadczyła o braku zrozumienia dla założeń projektu. Większość uczestniczących w projekcie młodych ludzi wykorzystyło też możliwość współtworzenia strony internetowej i facebookowego profilu projektu. Na koniec projektu przeważająca większość uczestników była zadowolona ze współpracy i wyrażała chęć jej kontynuowania w kolejnych latach. „Bardzo się cieszę, że mogłam brać udział w projekcie „*TransStar*”, bardzo dużo się nauczyłam, mam nadzieję, że choć trochę przyczyniłam się do wymiany kulturowej. Będę się starała dalej tłumaczyć teksty literackie” pisze Karmen Schödel, która w projekcie tłumaczyła na język słoweński. Anna Koubová, uczestniczka *TransStar* tłumacząca na j. czeski tak pisze o wykorzystaniu sieci kontaktów w projekcie:

„Jako tłumaczka zwróciłam się z pytaniem do Michaeli Otterovej z naszej grupy warsztatowej i – co faktycznie ukazuje wielki potencjał sieci kontaktów powstałej w wyniku projektu TransStar – ona poprosiła o pomoc przy omawianiu problemów związanych z przekładem Danielę Pusch z czesko-niemieckiej grupy.” Yulia Mykytjuk, tłumaczka w projekcie na j. ukraiński, podsumowuje: „Uczestnictwo w projekcie było dla mnie wielką radością i z chęcią dalej współpracowałabym z projektem TransStar Europa w jakiegokolwiek formie. Jestem gotowa organizować imprezy kulturalne i oczywiście tłumaczyć literaturę.”

3. Prowadzący warsztaty

Prowadzący warsztaty w ramach projektu zostali zaangażowani do tego, aby szkolić uczestników projektu w zakresie przekładu literackiego, wykorzystując do tego zarówno klasyczne spotkania warsztatowe, jak również warsztaty *on-line* i indywidualną opiekę mentorską. Uczestnicząc w eventach dotyczących promocji kultury, jakie odbywały się w ramach zjazdów wszystkich uczestników projektu, ale również podczas prac ze swoimi grupami, mieli oni dzielić się z adeptami sztuki przekładu swoimi doświadczeniami, zdobytymi podczas działalności zawodowej na rynku literackim i tłumaczeniowym.

Współpraca między prowadzącymi warsztaty a członkami Konsorcjum była przede wszystkim zdominowana zadaniami administracyjnymi. Z uwagi na zorientowanie na działalność w ramach wolnego zawodu, gdzie należy wywiązać się z wielu różnych zleceń, prowadzący nie identyfikowali się zbyt silnie z całym projektem. Swoje zadania, polegające na kształceniu młodych ludzi, w dużej mierze wykonywali dobrze. Większość uczestników projektu była zadowolonych z opieki mentorów i wiele się od nich nauczyła. W niektórych przypadkach współpraca ta trwa nadal, mimo zakończenia projektu. Mentorzy angażują swoich uczniów do nowych zadań, np.: Sława Lisiecka będzie realizowała z nimi nowy projekt wydawniczy w swoim wydawnictwie ODDO, Amalia Macek i Claudia Dathe będą też kontynuować współpracę ze swoimi podopiecznymi w ramach innych projektów.

4. Partnerzy zewnętrzni w realizacji projektu

Konsorcjum zleciło partnerom zewnętrznym realizację różnego rodzaju szkoleń, szczególnie tych z zakresu zarządzania kulturą. I tak nawiązana została m. in. współpraca z Fundacją S.Fischera i należącą do niej siecią Traduki, która zaowocowała nie tylko wspólnym eventem w ramach projektu *TransStar*, ale również wspólną imprezą w ramach targów literatury w Lipsku w marcu 2015 roku. W wyniku zaproszenia krytyka literatury i wydawcy czasopisma literackiego *Schreibheft* wywiązała się stała współpraca. W następnym numerze czasopisma ukarze się dossier na temat ukraińskiej awangardy, którego współautorką jest jedna z uczestniczek projektu *TransStar*. Szczególnie owocna była współpraca z „Warsztatem Literackim” w Berlinie nad przygotowaniem imprez wieńczących projekt *TransStar* w październiku 2015 roku. Warsztat Literacki nie tylko dał nam do dyspozycji swoje pomieszczenia i wspierał członków Konsorcjum w kontaktach z prasą i innych działaniach na rzecz promocji projektu, ale brał też czynny udział w tworzeniu koncepcji przedsięwzięcia, wnosząc do projektu swoje doświadczenie w przeprowadzaniu tego typu imprez.

Dzięki temu projektowi została zintensyfikowana współpraca z ważnymi niemieckimi instytucjami wspierającymi finansowo kulturę, a dokładnie z Kulturstiftung des Bundes i Robert Bosch Stiftung, które to organizacje, poprzez udzielenie wsparcia finansowego na

---

realizację *Tłumaczeniowej Kostki Rubika* przyczyniły się do zabezpieczenia finansowania całego projektu.

5. Plany na przyszłość

Zarówno efekty projektu, jak i powstała w wyniku jego realizacji sieć kontaktów, będą wykorzystywane w kolejnych latach w różnych aspektach.

Konsorcjum

Ponieważ członkowie Konsorcjum bardzo dobrze ze sobą współpracowali, na kolejne lata zaplanowali oni liczne wspólne aktywności. Planowane jest złożenie wniosku w ramach programu unijnego Horyzont 2020, o dofinansowanie kolejnego, wspólnego projektu, którego tematem będzie promocja kultury.

Podczas konferencji w Pradze (06. – 09. 10.2016) pt.: *„Różnorodne koncepcje – koncepcje różnorodności: interkulturalność na świecie.”*, partnerzy z Uniwersytetu w Pradze przedstawią projekt *TransStar* i jego efekty. Ponadto planowany jest referat na temat politycznego aspektu przekładu literackiego i jego znaczenia dla Europy, nad którym będą pracować wspólnie partnerzy z projektu *TransStar*.

Planowane są również dwustronne przedsięwzięcia realizowane przez poszczególnych partnerów naszego projektu, jak na przykład zaproszenie na wykłady gościnne jak również zaproszenia dla poszczególnych naukowców na pobyty studyjne. Literaturoznawca i uczestnik projektu *TransStar* – Janko trupej (Ljubljana) będzie mógł kontynuować swoją pracę naukową w kolejnym roku na Uniwersytecie w Tybindze.

Sieć kontaktów

Powstała w projekcie *TransStar* sieć kontaktów między uczestnikami, prowadzącymi warsztaty i członkami Konsorcjum już przyniosła oczekiwane rezultaty.

Uczestnicy podjęli już pierwsze działania w ramach tejże sieci kontaktów.

Tłumaczka *TransStar* na język czeski, Anna Koubová, tak pisze o swoich działaniach w ramach sieci kontaktów: „Wraz z koleżanką, w ostatnich miesiącach zainicjowałam i stworzyłam koncepcję wydania magazynu „Plav” (czeski miesięcznik oferujący przegląd światowej literatury), który niedawno się ukazał. Dzięki temu 14 wierszy dotychczas mało popularnych, bądź też w ogóle nie znanych autorów (głównie z Niemiec, ale i z Austrii i Szwajcarii) zostało przetłumaczonych na język czeski.” Odbyły się już dwie imprezy przygotowane przez uczestników projektu *TransStar*. Było to czytanie literatury w „Kulturalnym pociągu” kursującym na trasie Regensburg- Pilzen w dniu 26.września 2015 roku oraz impreza zatytułowana *Chicklit Young feminist writers: Tłumaczenie – niewidoczne i apolityczne?* zrealizowana 10-go stycznia 2016 roku w Lipsku.

Planowana jest również impreza literacka pt.: *„Jerzyki latają nocą. Czeska poezja miejska po niemiecku”*, która odbędzie się 16-go marca 2016 roku, w ramach Lipskich Targów Książki. Impreza została przygotowana i będzie zrealizowana przez czesko-niemiecką grupę projektu *TransStar*.

Będą miały miejsce również indywidualne inicjatywy: tłumaczka na język chorwacki, Ines Hudobec, planuje opracowanie niemieckojęzycznego przewodnika po Zagrzebiu, Marlena Brauer przetłumaczy z języka polskiego na niemiecki i wyda w wydawnictwie edition.tototapeta powieść Tomasza Różyckiego pt.: *Bestiarium*. Nina Hawrylow przygotowuje

tłumaczenia z języka ukraińskiego na niemiecki dla Instytutu Goethego, a Magdalena Stefańska będzie kontynuowała swoją działalność promotora kultury, współpracując z Niemiecką Centralą Kształcenia Politycznego.

Institucje

Na stronie internetowej projektu www.transstar-europa.com założona została rubryka 'TransStar dla Ciebie', gdzie umieszczane są ciekawe materiały dotyczące projektu, ale też informacje o publikacjach książkowych, kursach pilotażowych i różnego rodzaju materiały do samodzielnej pracy. Osoby zainteresowane mogą je bezpłatnie przeglądać i pobierać.

W przyszłości z pewnością pojawią się dalsze możliwości współpracy.

Publikacje

W ramach projektu europejskiego powstało siedem publikacji książkowych, liczne publikacje w czasopiśmie oraz na stronach internetowych, które będą dostępne szerokiej publiczności również po zakończeniu projektu. Stanowią one punkt wyjścia dla teoretycznych i praktycznych badań i rozważań na temat integracji tzw. małych języków i literatur w europejskiej przestrzeni kulturowej. Szczególnie antologie zawierające przekłady tekstów literackich stwarzają wydawnictwom i instytucjom, zajmującym się promocją literatury, możliwość odkrycia i promocji nowych pisarzy.

Współpraca między twórcami

W publicznych eventach projektu *TransStar* wystąpiło 60-ciu twórców, moderatorów i ekspertów. Tworzą oni sieć kontaktów projektu *TransStar*, która stanowi podstawę do dalszej współpracy w przyszłości. Twórcy projektu *TransStar* będą mogli śledzić tę współpracę i angażować twórców w nowe projekty.

1. Przyczynę do polityki Unii Europejskiej

The project TransStar Europe has contributed to the following general and specific objectives of the Lifelong Learning Programme:

a) Realisation of a European Area for lifelong learning

The project has provided workshops, seminars and public events in 15 European cities and published translations and articles in 6 languages. In that way the project has contributed to a decentralized and intensified use of smaller languages in different parts of Europe. The project has given access to new research results in less used languages. As the presentations have been carried out regularly, it has led to a significant improvement of recognizing less used languages.

b) Help improve the quality and the attractiveness of the opportunities for lifelong learning available within Member States

TransStar Europe has offered a wide range of forms of learning and presentation: workshops, exhibitions, publications, readings, discussions, interactive games, which have been presented at different places as well as virtually. This diversity of forms has attracted various spectators, listeners and participants in 8 European countries.

c) To reinforce the intercultural dialogue

The TransStar participants have worked together for almost three years. During this period of time they took part in several workshops and other project events and organized performances and presentations together. The constant process of learning and presenting project results has resulted in a significant improvement of the cultural understanding among the participants. The culturally diversified public events gave the opportunity to the audience to deal with different aspects of European history and culture.

d) To help to promote creativity, employability and the growth of entrepreneurial spirit

The participants of TransStar Europe have not only gained new knowledge, but have been also encouraged to take part in designing events, performances and presentations. Therefore they have got insights into the world of cultural exchange in present Europe. Through the workshops in international cultural management they have been prepared to practical project management which they can use in their everyday work in the field of cultural exchange.

e) To encourage cooperation between the worlds of education, training and work

Starting from the very beginning the project has been designed as a cooperation between universities and cultural institutions. One of the main aims of the project was to let the partners profit from the different knowledge and experience every partner has through it's everyday work. This form of exchange has led to a significant rise of competences of all partners. Apart from that, the participants of TransStar Europe have benefited from the combination of training activities and practical implementation through designing, organizing and providing public cultural events on their own duty.

